

DAGENS FRÅGOR

Experimentet Mendès-France. Den omorientering av den franska politiken, som »experimentet Mendès-France» inneburit, måste otvivelaktigt betecknas som en av de märkligare händelserna i efterkrigstidens Europa. Oberoende av experimentets varaktighet har Mendès-France anvisat en ny väg, som hos många fransmän fött ett hopp om att den franska stagnationen skall kunna hävas. Men också Frankrikes europeiska allierade ha anledning att känna tillfredsställelse, och vad den till en början tämligen reserverade amerikanska inställningen beträffar, så kan den kanske förklaras med en lättförståelig förvirring inför »den sjuke mannens» plötsliga tecken till tillfrisknande.

Pierre Mendès-France har i fjärde republikens Frankrike kreerat rollen av den obekväme sanningssägaren. Såsom ekonomiminister åt de Gaulle omedelbart efter befrielsen rekommenderade han ett hårdhänt ekonomiskt program för att komma till rätta med de enorma problemen efter ockupationen. Motståndet från dåvarande finansministern Pleven och flera andra av de Gaulles medarbetare stjälpde emellertid planen. Mendès-France demissionerade och avböjde sedan under årens lopp upprepade anbud att inträda i skilda regeringar. Såsom ekonomisk expert och ordförande i Nationalförsamlingens »Commission des Finances» blev han en av församlingens mest uppmärksammade talare. Hans ständiga obehagliga påminnelser om att den dag en gång skulle komma, då räkningarna måste betalas, då den franska ekonomien måste saneras, resulterade dock i något som närmast kan kallas politisk isolering.

Mendès-Frances attityd förskaffade honom emellertid stora sympatier inom vida kretsar bland de intellektuella. Entusiasmen för honom nådde sin toppunkt, då han under den svårartade franska regeringskrisen maj-juni 1953 i ett grandios anförande gav sin syn på Frankrikes svårigheter och möjligheterna att återställa landets balans och handlingsfrihet. Som bekant skiljde honom endast några få röster från att redan då erhålla Nationalförsamlingens förtroende som regeringsbildare. Det blev ju till slut högermannen Laniel, som lyckades prestera ett tillräckligt intetsägande program för att vinna den erforderliga majoriteten.

Det är säkerligen inte för mycket sagt, att Mendès-Frances förnyade försök att bilda regering efter det fullständiga misslyckandet för Lanielregeringens Indokinapolitik knappast hade kunnat komma till stånd, om inte de intellektuella så helhjärtat stött honom och hållit den tidigare entusiasmen levande. Av ett alldeles speciellt intresse i detta sammanhang är den i Sverige föga kända veckotidskriften L'Express. Denna knappt mer än årsgamla politiska veckotidning har redan förvärvat sig en förgrundsställning. Den bärs upp av en

ungdomlig entusiasm och friskhet som är mycket tilltalande, särskilt mot bakgrunden av den snobbism, gnällighet och kommunistflirt, som utmärker organen på de politiska flyglarna. L'Express kan nog närmast betecknas som den borgerliga vänsterns språkrör, men den lyckas hålla en kultiverad ton och undvika den kulturradikala självgodhet åt vilken motsvarande tidningar i Skandinavien och England ofta offra. Till dess många utomordentliga medarbetare hör Nobelpristagaren François Mauriac.

Det av Mendès-France sedan snart tio år och av L'Express sedan dess tillkomst förfäktade programmet för en rekonstruktion av den franska in- och utrikespolitiken kan karakteriseras med ordet koncentration. »Il faut choisir» har varit temat i varje anförande och i varje tidningsartikel av Mendès-France, Frankrike lever över sina tillgångar, har överansträngt sina resurser och måste välja inför ett antingen-eller. Den förda politiken har strävat efter ett både-och och vad har den uppnått? Ett varken-eller svarar Mendès-France och radar upp problemen: Indokina, Nord-Afrika, Europaarmén och det ekonomiska läget.

Det är av den största betydelse för Mendès-France, att han kan räkna på ett aktivt stöd från den allmänna opinionen. Därigenom uppkommer en välbehövlig motvikt till alla de faror som lura på honom inom Nationalförsamlingens väggar. Såsom mannen som haft rätt, och i viktiga hänseenden också fått rätt, är det knappast förvånande, att hans motståndare i Nationalförsamlingen betrakta honom med en blandning av fruktan och avund. Och många av hans anhängare äro föga mer än tillfälliga understödjare, lyhörda för den allmänna opinionens sympatier för den man som återställt freden i Indokina. Inte ens från sitt eget parti, det radikalsocialistiska, vilket för övrigt varken är speciellt radikalt eller socialistiskt, kan han vänta sig ett helhjärtat stöd. Snarare förhåller det sig så att »konseljpresidenternas parti» under den tredje republiken är på god väg att spela samma roll under den fjärde, och att det radikalsocialistiska partiet följaktligen räknar ett aktningsvärt antal deputerade, som intet högre önska än att experimentet Mendès-France skall bli episoden Mendès-France. Allt för att det parlamentariska spelet åter skall löpa i de vanda banorna med köpslagan om ministerportföljer och utskottsposter som ett stimulerande inslag i varje regeringskris.

De parlamentariska styrkeförhållandena måste givetvis spela en grundläggande roll för Mendès-France, hur mycket han än önskar föra en politik i nära anslutning till en majoritetsuppfattning ute bland väljarna. Såsom det ledande oppositionspartiet framstå de katolska folkrepublikanerna, som haft svårt att smälta, att deras dominerande inflytande på den franska utrikespolitikens utformning plötsligt upphört. Sedan befrielsen ha de bägge folkrepublikanerna Bidault och Schumann alternerat som utrikesministrar, och i ett givet läge förefaller folkrepublikanerna vara den av de fem s. k. nationella parlamentsgrupperna som lättast skulle kunna formera en enig front mot Mendès-France. Stödet från de övriga fyra är såsom nämnts vad radikalsocialisterna beträffar stundom problematiskt, och gaullisterna,

högern och socialisterna kunna ju sällan väntas samtliga följa den borgerliga vänstermannen Mendès-France. Vad slutligen den sjätte av de praktiskt taget jämstarka parlamentsgrupperna angår, kommunisterna, dikteras det alltid enhälliga ställningstagandet givetvis i alla lägen av signalerna från Moskva.

Mendès-Frances parlamentariska underlag är sålunda tämligen svagt. Inom vida grupper, inte minst bland de intellektuella, kan han räkna på stora sympatier och aktivt stöd. Vad många hoppas på är en målmedveten men inte fullt så hastig fortsättning på det reformarbete som med en nästan revolutionär kraft påbörjades under folkfrontstiden.

L. B.

Balter i slavläger. Nu i sommar ha baltiska flyktingar i Sverige redan för trettonde gången anordnat sorgegudstjänster och möten till erinran om massdeportationernas början den fruktansvärda 14 juni 1941. Med anledning av sorgehögtidligheterna befann sig norskan Randi Samuelson som balternas gäst i Stockholm för att berätta om balternas öden i Sibiriens slavläger. Då hon blev utsläppt från slavlägret, hade de olyckliga baltiska kvinnorna lagt henne på hjärtat att för den fria världen berätta allt vad hon visste om de ryska slavlägren.

Fröken Randi Samuelson befann sig 19 år gammal i Österrike vid slutet av andra världskriget och häktades den 12 maj 1945 av ryska soldater i Eisenstadt, emedan hon inte hade anmält sig för den sovjetryske kommandanten. Efter att ha vistats i olika fängelser och utan att ha fått komma i kontakt med norska myndigheter dömdes hon i Constanta utan rannsaking till 10 års tvångsarbete i Sovjetunionen enligt 58 §, mom. 6, 8, 9 och 12, i den sovjetryska strafflagen, dvs. för spionage, terroristisk verksamhet och fientlig hållning.

Sedan dess har fröken Samuelson kastats från det ena lägret till det andra. Hon har varit bl. a. i Kiev, Molotovsk (vid Vita havet) och Taisjet-området. Hon har sågat timmer, huggit ved, arbetat som murare, byggt järnvägar och begravt döda. I Molotovsk och i Taisjet-området har hon överallt varit tillsammans med baltiska politiska fångar. Och först på hösten 1953, när en del av de utländska fångarna fick amnesti, frigavs fröken Samuelson. Efter 8 år, 5 månader och 13 dagar, dvs. den 25 oktober 1953, överlämnades hon slutligen som en fri människa till den norska militärmissionen i Berlin.

Vi äro i tillfälle att här publicera den redogörelse som Randi Samuelson lämnade de estniska och lettiska flyktingarna i Stockholm. Varje fri svensk borde ha intresse av den som ett vittnesbörd om slavarbetet på 1900-talet av en som har personligen upplevat det. Fröken Samuelson berättade:

»Det finns balter i så gott som varje slavläger i Sovjetunionen. I Molotovsk vid Vita havet arbetade t.ex. många unga ester och ett antal letter, alla ynglingar i 18—20 års ålder, vilka hade tvångsmobiliserats av tyskarna och sedan skickats till höga norden av ryssarna

— de arbetade vid varvsbygget tillsammans med de kvinnliga fångarna.

I Taisjet i Sibirien, som är ett enormt uppsamlingsområde för politiska fångar, dömda enligt 58 § i Sovjetrysslands strafflag, ligga slavlägren tätt intill varandra, praktiskt taget inom synhåll. Det sades att upp till 2 miljoner fångar avtjänade sitt straff i detta område. Dessa fångar arbetade med timmerhuggning, järnvägsbygge, timmerstapling osv. osv. — utan någon som helst maskinell utrustning, dag som natt. I Taisjet-området flyttades fångarna från läger till läger för att de inte skulle bli för goda vänner med varandra. I dessa läger funnos österrikare, belgare, schweizare, holländare, danskar, finnar, tjecker, tyskar, fransmän, t. o. m. amerikaner, och naturligtvis alla Sovjetunionens folkslag representerade. Överallt fanns det också balter i stort antal.

I flera läger utgjorde balterna majoriteten. Det fanns många unga kvinnor bland dem som hade häktats, när de voro 17—20 år. Alla voro politiska brottslingar: somliga hade 'samarbetat med tyskarna', andra hade gjort någon anmärkning mot den kommunistiska regimen, ännu andra hade varit i kontakt med partisaner, osv. Det minsta straff, som hade ådömts dem, var 10 års tvångsarbete, men det fanns många som hade dömts till 25 år.

Arbetsdagen i lägren varade 12 timmar, och dessutom ägde upprop rum varje morgon och kväll, vilket innebar att fångarna fingo stå i givakt ca 1—2 timmar. En politisk lektion på $\frac{1}{2}$ timme ingick också i dagsprogrammet. De dagliga arbetsnormerna voro mycket stora: åtta fångar måste t. ex. såga 14 m³ timmer till 4 eller 6 $\frac{1}{2}$ m långa bjälkar eller också stapla upp 200 m³ timmer. Fångarna arbetade i brigader om 20 man, och varje brigad bevakades av fyra beväpnade vakter och två blodhundar. Vakterna sköto skarpt, om någon råkade gå utanför de fastställda gränserna för arbetsplatsen. Endast en dag var ledig i varje månad, och under denna 'lediga' dag fingo fångarna städa lägret, reparera baracker m. m. Fångarna voro även lediga, när temperaturen sjönk under -42° C.

Nominellt fingo fångarna lön för sitt arbete, men i praktiken var det bara några få som fingo litet pengar. Ingen begrep egentligen, hur fångarnas löner beräknades; det var för komplicerat. 28 rubel per dag drog av för husrum och vivre, dessutom gjordes ännu ett avdrag för lägrets renhållning, ett annat 'frivilligt' avdrag för det 'socialistiska uppbyggnadsarbetet', osv. De bättre arbetarna fingo även täcka de brister i de kollektiva arbetsnormerna som uppkommo av att de svaga inte orkade uppfylla sina normer. Ifall det blev något över efter alla dessa avdrag, utbetalades detta till fångarna. För dessa pengar kunde de handla i lägerbutiken och köpa bröd eller den s. k. machorka-tobaken. Brödet var mycket dyrt — 7 à 8 rubel per kg.

Man fick dagligen $\frac{1}{2}$ kg bröd, 1 $\frac{1}{2}$ l soppa — som serverades i tre omgångar: morgon, middag och kväll — 200 gram polentagröt varje kväll och dessutom 13 gram eller en liten tesked socker per dag. Soppan bestod av vatten med ett par kålblad, aldrig någon potatis eller annan grönsak, och helt utan fettämnen. De svaga och orkeslösa

Dagens frågor

fångarna fingo per dag 300 gram bröd och ingenting mer. Fångarna voro ständigt hungriga; de kunde inte sova av hunger trots att de voro trötta och utpumpade. Långt före reveljen voro alla uppe och väntade på maten.

Fångarnas kläder voro under sommaren urblekta blå bomullsplagg och under vintern vadderade byxor och rockar. Var och en fick ett plagg av vardera sorten varje år. Av det tunga arbetet förvandlades alla klädesplagg inom kort till smutsiga, kådiga och tjäriga trasor. Inga strumpor förekommo i lägren; fångarna lindade trasor om sina fötter för att skydda dem. Under vintern användes filtstövlar. Varje fånge tilldelades en omgång underkläder årligen.

Det var mycket plågsamt att man inte kunde tvätta sig ordentligt. Var och en fick 100 gram tvål per månad. Varmbad förekom också en gång per månad: varje fånge fick då 2 liter varmvatten för att tvätta håret och kroppen. För den dagliga tvagningen fingo fångarna nöja sig med mindre än $\frac{1}{2}$ l vatten. Detta innebar att de kunde fukta sig men inte tvätta sig rena, desto mindre som tvålen och vattnet även måste räcka för att tvätta kläderna. Följden var att det fanns gott om ohyra överallt. Ryssarna brydde sig inte om det; balter och utlänningar stulo fotogen från lägrets lampor och smorde in huvudet med det, vilket hjälpte mot löss.

Läkarvården var inskränkt till ett minimum och förekom endast vid benbrott och dylikt. För att bli befriad från arbetet måste man ha brutit någon lem eller också ha över 39° C feber. Klåda och malaria hemsökte alla läger, och magsjukdomarna voro mycket svårartade, men de flesta offer skördades av lungsot och hjärtsjukdomar. Så gott som alla fångar led av hjärtsjukdomar till följd av det tunga arbetet. Många avled i hjärtsjukdomar, strax innan de hade avtjänat sitt straff: de gladde sig så mycket åt den stundande friheten, att hjärtat inte stod ut. Frigivningen betydde emellertid inte att de kunde resa hem: alla frigivna fångar måste stanna kvar i Sibirien såsom 'frivilliga kolonister'. Somliga fångar miste förståndet av hunger och sorg: några av dem började skrika hysteriskt; andra arbetade som vettvillingar, tills de stupade, i tro att de på så sätt skulle förtjäna friheten; några började plocka blommor åt sin mor, ty de visste att de strax skulle få fara hem.

Balterna utgjorde i alla slavläger en särskild grupp. De voro alla bildade människor, många av de yngre bland dem voro studerande, alla hade en stark nationalkänsla. De höllo ihop och hjälpte varandra. De flesta hade blivit häktade 1945 eller 1948. Ester, letter och litauer höllo ihop varje grupp för sig, och dessutom höllo alla de tre grupperna samman, när så behövdes. En enda människa betyder ingenting i ett slavläger, hon blir arkebuserad vid minsta försök till motstånd, men även MVD tar hänsyn till en större enhällig grupp. Outsläcklig var också balternas tro på befrielsen och vilja att hålla ut: om någon av dem förlorade hoppet, kommo andra och uppmuntrade henne, tills hon fattade mod igen.

Till 1949 fingo balterna ganska talrika matpaket hemifrån och delade dem troget med medfångar, som inte fingo någonting. 1949 för-

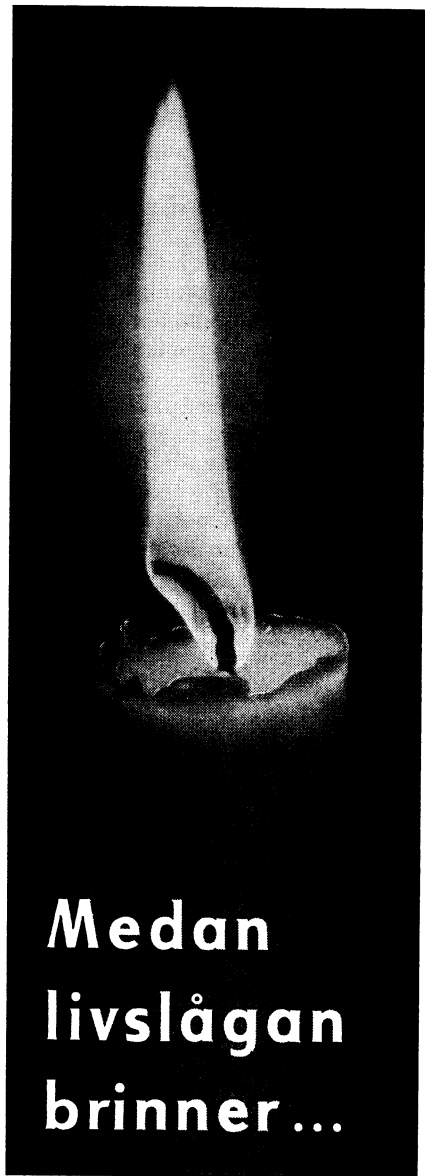
Dagens frågor

ändrade sig läget: detta år genomfördes en ny massdeportation samt tvångskollektivisering i Estland, Lettland och Litauen, och de som fingo stanna kvar i hemlandet, förlorade i varje fall allt vad de ägde. Vid denna tid fingo många unga kvinnor från Balticum brev från sina föräldrar, vilka hade blivit tvångsförflyttade till Novosibirisk-området i närheten.»

Samtidigt som Randi Samuelson i Stockholm berättade om sina upplevelser i Rysslands slavläger, besökte excellensen Undén Leningrads och Moskvas museer. Under sommaren har den ryska örlogsflottan besökt Stockholm och den svenska flottan avlagt svarsbesök i Leningrad.

Förvisso kunna härför anföras politiska skäl — statsmoralen är ju dubbelsidig. Vår tid har visserligen med rätta gisslat den oscariska epokens personliga dubbelmoral. Men bjälken i den egna tidens öga är den statliga dubbelmoralen. Det är endast med dess hjälp som det lyckas dagens Potemkinkulisser, trots alla skakande vittnesbörd, att officiellt dölja, att Sovjetdiktaturen är seklets största slavägare.

Aleksander Kaelas.

**Medan
livslågan
brinner...**

... medan den ännu brinner lugn och klar
bör livförsäkringen ordnas.

LIV-SVEA

GÖTEBORG